

ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Незважаючи на існування української незалежної держави протягом останніх 20 років, перспективи її існування й розвитку продовжують викликати чимало суперечливих думок і дискусій. Труднощі на шляху державотворчого процесу в Україні значною мірою пов'язані з відсутністю чітко визначених обріїв державницького світогляду в суспільстві, що зачіпає ряд проблем національно-історичного, національно-культурного, національно-духовного, національно-стратегічного характеру. Видається, що певний внесок у формування таких обріїв здатна була б зробити державна ідеологія. І ця проблема неодноразово висвітлювалася на сторінках наукових журналів. Достатньо назвати таких фахівців, як: О. Андрєєва, І. Гавриленко, В. Каспрук, В. Колосов, М. Михальченко, В. Нечипоренко, О. Тимошенко, О. Швирков, О. Шморгун та інші, які приділяли цій темі багато уваги. Однак проблема залишається дискусійною й відкритою, а тому потребує подальшого обговорення.

Мета статті – визначити сутність поняття “державна ідеологія”; обґрунтувати основні чинники формування державної ідеології та джерела її змістовного наповнення; показати роль державної ідеології в сучасному процесі державотворення в Україні.

Проблема ставлення до державної ідеології в Україні безпосередньо пов'язана зі складними й суперечливими процесами перехідного періоду, у якому “розлом” між старим і новим, минулим і майбутнім зумовив пошуки нових нестандартних підходів до вирішення комплексу найважливіших проблем, пов'язаних з розвитком новоствореної держави. При цьому усталилась думка, що українське суспільство повинно й здатне напрацьовувати свої специфічні підходи до власного державного будівництва. Подібна позиція вимагала трансформації основних засад державного будівництва попередньої тоталітарної системи, у тому числі й перегляду суті та ролі такого феномену, як ідеологія в цілому й державна ідеологія зокрема.

Тому є цілий ряд об'єктивних і суб'єктивних причин. Перш за все, саме поняття “ідеологія” виявилось дещо “дискредитованим”, оскільки часто його продовжують пов'язувати з тоталітарним минулим нашого суспільства. Хоча, разом з тим, воно все частіше починає використовуватися не в ідейно-політичному контексті, а в дещо спрощеному розумінні – як показник специфічного ставлення до характеристики конкретної сфери чи форми людської діяльності. Очевидно, що тут спрацьовує, з одного боку, розмаїття теоретико-методологічних підходів щодо визначення цього поняття. Адже й у світовій науковій традиції ставлення науковців до ідеології є досить неоднозначним. Її одночасно вважать і наукою, і не наукою, і явищем

суб'єктивного та об'єктивного характеру, і носієм раціоналізму й ірраціоналізму тощо. З іншого боку, відсутність чітких змістових орієнтирів, здатних теоретично формалізувати діяльність основних суб'єктів політичних відносин у країні, насамперед державу.

Однак, чи може будь-яка держава взагалі існувати без власної ідеології, тобто бути деідеологізованою?

Видається, що поширений нині в українському суспільстві погляд на державну ідеологію потребує певного уточнення й переосмислення.

По-перше, слід виходити з розуміння самого феномену ідеології, яка є системою форм суспільної свідомості, що водночас виступають як свідомо визначені форми духовного життя. Тобто вона є стійким елементом духовної сфери соціальної системи суспільства, а тому взагалі існування будь-якого сучасного суспільства без ідеології неможливе: вона буде існувати завжди (принаймні, поки суспільство не втратить своєї соціальної структурованості), орієнтуючи й організовуючи соціальну поведінку людей. Тому ідея побудови деідеологізованого суспільства взагалі є ідеєю утопічною, оскільки руйнація будь-якої ідеології – це і з об'єктивних, і суб'єктивних причин лише підготовка соціально-психологічного поля для поширення іншої ідеології. Не випадково концепція “деідеологізації”, яскравими представниками якої були Д. Белл, С. Ліпсет та інші, з'явилась на Заході в період найбільш гострого ідеологічного протистояння двох світових систем – капіталістичної та соціалістичної. І одним з головних завдань при розробці названої концепції, разом з бажанням позбавитись власних внутрішніх соціально-політичних суперечностей, була боротьба саме з комуністичною ідеологією, намагання принизити її впливовість, спроба розчистити реальне чи потенційне радянське суспільне поле для можливості культивування нової (західної) системи цінностей, яка являла б собою комплекс “демократичних”, “ліберальних” і “соціалістичних” ідей. Як відомо, пізніше на зміну концепції “кінця ідеологій”, яка була розкритикована як правими опонентами, так і лівими, прийшла концепція “реідеологізації”, що, за словами Р. Арона, ознаменувала початок нового ідеологічного століття [14, с. 20], і яка знову поставила за мету зростання в суспільстві ролі та впливу ідеології.

По-друге, необхідно подолати класократичний підхід до розуміння сутності держави, згідно з яким державна ідеологія неминуче перетворюється на партійну ідеологію панівного класу, а тому не може претендувати на роль загальносуспільної ідеології.

У зв'язку із цим доцільно порівняти державну ідеологію з політичною, партійною ідеологією, яка, як відомо, у певних умовах теж тісно пов'язана з ідеологією державною й намагається функціонально підмінювати її (що має найбільш яскравий прояв у політичній діяльності такого соціально-політичного утворення, як партія-держава), а тому часто й сприймається як тотожне поняття. Адже партійна ідеологія, якщо вона застосовується та використовується відповідною партійною владою, має

ознаки верховенства. Але це верховенство штучне, нав'язуване. Якщо державна ідеологія походить від певної ідеї, що об'єднує громадян, сукупності чеснот і цінностей, які поділяють вони всі або їх більшість, то партійна ідеологія має обмежену в рамках конкретної держави соціальну базу, її ідейна та ціннісно-орієнтаційна основа охоплює не все суспільство, а тільки якусь його частину, соціальну групу, що й виступає суб'єктом політичної влади. Якщо державна ідеологія покликана узгоджувати й репрезентувати інтереси всіх верств населення, домагатися забезпечення існування багатьох розрізнених ідеологічних позицій у суспільстві, демонструючи толерантне ставлення до кожної з них (за умови їх відповідності конституційним нормам), то партійна ідеологія намагається забезпечити домінування або прагнення до домінування інтересів одних верств населення над усіма іншими. Вона тяжіє до монополізму, прагне одноосібно справляти визначальний вплив на суспільство. Звідси її потенційний і реальний догматизм та нетерпимість до інших ідеологій.

Очевидно, що говорячи про державну ідеологію в нашому розумінні, йдеться про перспективну модель демократичної, правової, соціальної держави, яка для України існує поки що як мета, але конституційно оформлена мета. Дійсно, у такому варіанті держава, з одного боку, сприймається як інститут, бажаний для всіх її громадян, а з іншого – сама держава розглядається як орган, що на демократичних і правових засадах упорядковує, організує, гармонізує, управляє сукупністю міжіндивідуальних і міжгрупових відносин, спрямовує їх індивідуальну та групову волю, бажання, інтереси в суспільне русло, завдяки чому будується суспільство й формуються суспільні виміри волі, бажання, інтереси, суспільна свідомість як духовна реальність, як ідеологія. Виходячи на такий рівень, ідеологія стає феноменом загальносуспільного життя, що й наближає її до державної.

Державну ідеологію в такому вигляді можна розглядати як феномен народного духу, оскільки вона сприяє духовно-культурній ідентичності народу. У цьому феномені відображається соціально-культурна історія цілісного народу, що передбачає абсолютну відокремленість від духу частковості й корпоративності, духу партійної політики. Тобто державна ідеологія тут виступає змістом соціалізації сучасного та наступних поколінь і створює стійкий механізм збереження духовно-культурної й політичної цілісності народу.

Державна ідеологія повинна мати правовий аспект, зміст якого відповідав би демократичним принципам організації суспільства. Тому державну ідеологію можна розглядати як сукупність (систему) ідей, що мають правове обґрунтування, яке здатна і спроможна сприймати кожна людина, оскільки її підвалинами є збереження рівності, гідності, достоїнства, свободи. Шлях у цьому напрямі – правова держава, яка формує й захищає громадянина, громадянське суспільство, але не доправові чи позаправові визначення людини: вікові, статеві, расові, релігійні [4; 10]. Продовжуючи лінію правової спрямованості державної

ідеології, її слід розглядати як уособлення конституційного права, яке повинно ґрунтуватися на святості Конституції, держави та державних символів.

Отже, державна ідеологія – невід’ємна складова державотворчого процесу, в якому зацікавлений, перш за все, народ. Дійсно, якщо народ одержимий ідеєю розбудови держави як засобу збереження власної ідентичності, він державницький, а ідеологія збереження самоідентичності є державною й державотворчою. Тому державну ідеологію в найширшому плані можна вважати теорією розбудови держави як інструмента соціалізації людини та гармонізації міжіндивідуальних і міжгрупових відносин, як спосіб подолання природного індивідуального й групового егоцентризму та егоїзму.

Саме таке розуміння державної ідеології є найбільш поширеним у країнах з демократичними традиціями. Тому цілком логічним є той факт, що країни перехідного типу, у яких моноідеологічний пресинг не набув крайньої жорсткої форми, а здійснювався в умовах певних демократичних традицій, не зафіксували в своїх конституціях однозначно негативного ставлення до державної ідеології. І це цілком природно, адже відомо, що, скажімо, в європейських країнах, де власні державотворчі процеси відбувались у складних політичних умовах, у жорсткій боротьбі за визначення своєї території та національно-культурної спільності й охопили значний історичний період, державна ідеологія традиційно розглядалась як один з обов’язкових атрибутів державної політики. Це, до речі, збігається із загальнотеоретичним положенням про відносну єдність політики та ідеології, яка хоча й має допустимі межі їх взаємного проникнення, але певним чином дає змогу об’єднувати політику й ідеологію в єдиний політико-ідеологічний комплекс. При цьому, з одного боку, мораль, культура, наукові знання, релігія і політика впливають на ідеологію, але з іншого – ідеологія безпосередньо злита з політикою. Політика ідеологічна за самою своєю суттю як намагання керувати, спрямовувати, контролювати в ім’я певної ідеї, задуму, тих чи інших інтересів і цілей [10, с. 115].

Тому навіть США, які, виходячи зі свого “прагматизму”, намагаються заперечувати державну ідеологію, залишаються, на думку багатьох фахівців, однією з найбільш “ідеологізованих” країн світу. Як зауважує із цього приводу відомий американський політолог Р. Хофстадтер, “долею цієї нації (американської. – *В.Т.*) було не мати ідеології, але бути нею самою” [9, с. 181]. Це означає, що американська державна ідеологія, основні її принципи “розчинені” в американському суспільстві і є органічною частиною соціокультурного середовища американської нації. Тобто державна ідеологія США спирається на традиції, які склалися в специфічних умовах формування, функціонування американської держави й нації та національної психології американців. Виходячи з них, цілком природним стало ставлення громадян до американської держави як однієї з найвищих цінностей, що забезпечує

високий рівень життя й не потребує окремої ідеологічної підтримки. Такий “внутрішній” імідж американської держави формує загальний прагматичний підхід до пріоритетності в будь-яких міждержавних соціально-економічних і політичних ситуаціях інтересів саме своєї власної держави, яка завжди сприймалась і виставлялась як взірць суспільно-політичної організації й соціального порядку.

Історично створений імідж США як авторитетної країни на міжнародній арені сам по собі теж виконує ідеологічну функцію. Важливою особливістю американських ідеологічних традицій є досить широкий консенсус щодо загального кредо “американізму”: “свободи”, “рівності”, “індивідуалізму”, “демократії”, “конституціоналізму” тощо. Ці ідеали становлять своєрідний етос, який пронизує всі різновиди американської політичної ідеології [9, с. 182]. Тобто державна ідеологія Сполучених Штатів здійснюється через експорт системи цінностей, які генетично пов’язані зі специфічним соціокультурним американським ґрунтом і поширення яких можна розглядати як ідеологічну підготовку для досягнення американських державних інтересів.

Державна ідеологія посідає одну з ключових позицій у формуванні сучасної російської держави й нації.

Російський “національний проект” ґрунтується на модифікації класичної формули графа С. Уварова “Самодержавство – Православ’я – Народ”. У сучасному російському варіанті вона виглядає так: “Держава – Православ’я – Народність”. Або в трохи іншій модифікації: “Люди – Духовність – Армія”. Особливість і сила цієї міфічної “триєдності”, на думку О. Андрєєвої, полягає в тому, що жодна з її складових не має сенсу без зв’язку з іншими [2, с. 2]. Основні поняття цієї формули та її модифікацій створюють базові ціннісні установки, на яких будується державна ідеологія сучасної Росії, надаючи кожній із цих установок власної змістовної наповненості. Суть такої наповненості полягає в інтерпретації різноманітних фактів минулого та сучасного, до яких мала й має стосунок Росія, відповідно до потреб російського націо- і державобудівництва.

Значну роль відіграють явища соціокультурного характеру, які здатні показати особливе місце Росії в соціально-історичному процесі розвитку євразійства, що завжди уособлювала певний геополітичний і культурно-цивілізаційний центр. “Як ідейно-теоретичний підсумок російського досвіду ХХ ст., – зазначає В. Нерсисянц, – цивілізм (у своєму безпосередньому стосунку до долі Росії та російської історії) є сучасним вираженням у загальнозначущих для цивілізації категоріях всесвітньо-історичного прогресу свободи і права того, що традиційно називається російською національною ідеєю” [8]. Адже тільки концепція цивілізму виправдовує зусилля такого тяжкого минулого (з його месіанством, ентузіазмом, самопожертвою й надзвичайними жертвами в ім’я майбутнього) надає всесвітньо-історичного смислу й адекватної

перспективності унікальній за своєю напруженістю російській історії ХХ ст.

Навіть недавнє соціалістичне минуле, за офіційною версією, трактується на користь Росії, з підкресленням її месіанської ролі у всесвітньому співтоваристві, яка, як політико-ідеологічний лідер у трагічному комуно-соціалістичному експерименті, зберігає претензії на особливу місію у світовій історії. “Соціалізм ХХ ст. – це саме російська історія. Більше того – це, за критеріями всесвітньої історії, найбільш суттєве з усієї історії Росії. Той зірковий випадок, коли національна історія напряду робить справу всесвітньої історії. Робить тому, що спроможна це робити й вбачає у цьому свою власну справу та свою всесвітньо-історичну місію. Помилково подібні справи не робляться. Саме в Росії виконана вся чорнова робота всесвітньої історії, пов’язана з реалізацією й практичною перевіркою загальнолюдської комуністичної ідеї. Відповідь знайдена – цивілізм з невідчужуваним правом кожного на цивільну власність. Це і є російська ідея сьогодні й на майбутнє, російський внесок у всесвітньо-історичний прогрес свободи та рівності людей” [7, с. 352].

Проблемі випрацювання власної концепції генезису російської етнічності й російської історії, яка призвана позитивно вплинути на національну самосвідомість росіян, державна ідеологія відводить дуже важливу роль. Як наслідок, у російських наукових колах останнім часом стала потужно опановуватися ідея про арійське походження росіян, про їх антропологічну тотожність з арійцями (норманами), про Північ європейського континенту (до якого належать і північні регіони Росії) як колыску арійської раси, яка, між іншим, генетично володіє більш потужним соціально- і культурноенергетичним потенціалом порівняно з іншими расами тощо [1]. Паралельно відбувається переосмислення історії, власне трактування, зокрема, історії Київської Русі.

Як відомо, міф про київську спадщину, яка нібито “пересунулась” з України до Московщини, був створений “прибульцями” з України та Білорусі в XVII–XVIII ст. Так, сучасний американський славіст Е. Кінан зазначає, що суттєвий внесок у суспільну свідомість росіян щодо їх ставлення до історії Київської доби як до частини свого власного минулого зробив “Синопис” І. Гізеля й писання Д. Туптала (св. Дм. Ростовського) та Ф. Прокоповича, чия п’єса “Володимир” була написана для Петра І. Російські історики В. Татищев і М. Карамзін заклали концептуальні підвалини ідеї про єдину Росію, яка вже в IX ст. була населена росіянами, під якими розумілися всі східні слов’яни. Звідси зведення всієї східнослов’янської історії до російської, наголошення на етнічній й мовній спорідненості трьох слов’янських народів, обґрунтування тези про Київську Русь як історичну колыску цих народів, штучно розділених польсько-литовською експансією [2, с. 3].

Імперські ідеологи царської Росії (М. Катков, М. Магницький, К. Победоносцев, С. Уваров) у XIX ст. започаткували міфологему “старшого брата”. Вона цілком і без будь-яких уточнень була взята на озброєння

радянською офіційною історичною наукою й здобула сталінську підтримку в 1936 р., напередодні Другої світової війни, через необхідність відродження російського націонал-патріотизму. Теза науково “підкріплювалася” етимологічними засобами, доводячи кореневу спільність між словами “російський” і “Русь”. А відтак, це слугувало доказом первородства росіян в історії Київської Русі та їх пріоритетне право на стародавню культурну спадщину.

Для згуртування російської нації влада застосовує технологію мінімізації прецедентних імен. Це мінімальний набір прізвищ, що уособлюють належність до російської ідентичності. Він складається з “духовних” і “державно-силових”. До таких належать О. Пушкін, Л. Толстой, А. Рубльов, Ф. Достоєвський, М. Булгаков, С. Радонежський, С. Саровський, Олександр III, П. Столипін, О. Невський, Д. Донської, О. Суворов, Г. Жуков. Цікаво, що до прецедентних імен потрапили деякі відомі прізвища у зв’язку з переглядом їх ролі в національному проєкті Росії. Наприклад, Чингізхан, з урахуванням його ролі в російському євразійстві. Досить симптоматичним явищем слід вважати “тіньову реканонізацію” Й. Сталіна, який характеризується як “державник”, “творець величі СРСР”, переможець у Великій Вітчизняній війні й людина, яка відродила російське православ’я [2, с. 3].

Символи російської національної ідеї невід’ємно пов’язані з імперським минулим Росії. Так, у 2005 р. там уперше стартував флешмоб “Георгіївська стрічка”, яка використовувалася при оформленні російських імперських нагород, а в 1943 р. за вказівкою Й. Сталіна увійшла до радянської нагородної системи під назвою “Гвардійська стрічка”. Сьогодні вона виконує важливу роль в ідеологічних символах Москви, спрямованих на підтримку російських імперських настроїв, що підживлюють ідейні основи російської національної ідеї.

Претендуючи на роль безумовного політичного лідера на пострадянському просторі, одне з провідних місць у державній ідеології Росії посідає тема відтворення кордонів колишньої РСРС навіть у трохи “урізаному” (за рахунок однозначної втрати прибалтійських республік) масштабі. Якщо ж не повернення до єдиного державно-політичного утворення, то принаймні перетворення новостворених суверенних держав на держави-васали, які цілком поділяють ціннісні установки Москви й повністю залежать від її політичної волі. Для цього проводиться цілеспрямована діяльність зі збереження економічної залежності від Росії, посилення інформаційного та культурного впливу, розширення зони поширення російської мови тощо. Значна увага в цій ідеології приділяється українському питанню, ставлення до якого на офіційному рівні зумовлено державними інтересами Росії зі зміцнення власної національної ідентичності та забезпечення свого зовнішньополітичного статусу. Саме виходячи з таких завдань, у науково-публіцистичних колах переважно висвітлюють інформацію про Україну, її історію та сучасність, суспільно-політичний стан, етнонаціональний склад населення, культуру, мову тощо,

часто тенденційно, нівелюючи роль національно-українських чинників у цих питаннях [11].

Основними негативними міфологемами в російському “національному проекті” є “Захід” як протиставлення Росії за фундаментально-цивілізаційною ознакою, як основний цивілізаційний антипод Росії і “НАТО” – як негатив, що має “спеціалізований” характер у сфері політичного та військового протиставлення, як агресивний блок, що є інструментом всесвітньої антиросійської агресії.

Що ж стосується реального існування державної ідеології в Україні, то оцінка цього питання не є однозначною. Фахівці по-різному оцінюють факт її існування. Так, наприклад, О. Швирков цілком позитивно відповідає на запитання про наявність державної ідеології в Україні. По-перше, він вважає, що державна ідеологія в сучасній Україні просто є, і виступає вона у вигляді офіційного дискурсу, достатньо чітких рамок, за межі яких більшість публічних політиків не виходить. А по-друге, що під нею треба розуміти “не фіксований набір штампів, а комплекс концепцій та ідей, котрі озвучуються представниками влади та котрими вони так чи інакше керуються при визначенні внутрішньої й зовнішньої політики” [13]. При цьому автор, не формулюючи її змістовних особливостей, все ж таки наполягає на націоналістичній складовій останньої, зокрема мові та історичній пам’яті. Про необхідність формування державної ідеології в Україні говорить О. Мартиненко. Він стверджує, що українському суспільству знадобилося декілька років для усвідомлення того факту, що демократія та лібералізм не означають відсутності загальнодержавної ідеології. Така ідеологія, крім смислоутворювального значення, покликана виконувати функцію концептуального захисту національних інтересів [5]. Досить поміркованою щодо цього питання є думка М. Михальченка, який вважає, що “реальністю в Україні є те, що державницька ідеологія, яка певним чином відображена в Конституції, поки що сира і не визначила чітко, “куди” і “яким шляхом” іде Україна” [6]. При цьому вживання категорії “державницька” замість “державна” не міняє суті проблеми.

На нашу думку, позитивне ставлення до державної ідеології в Україні як феномену, що має право на існування, і як безумовного фактора впливу на державотворчий процес, знаходить усе більше прибічників серед фахівців, які досліджують і аналізують різні аспекти розвитку української держави. Адже, як слушно зауважує С. Власенко, державна “ідеологія – це відповідь на запитання про методи й механізми, за допомогою яких ми будемо нашу державу” [3]. Очевидно, що вищі державно-політичні структури в Україні намагаються спиратися на певні ідеологічні принципи, що викладені в базових юридично-правових документах і які стосуються основних напрямів внутрішньої й зовнішньої політики української держави. Однак як цілісна система теоретично обґрунтованих принципів, що мають визначати засади формування української політичної нації та стратегію її розвитку, державна ідеологія в Україні поки що не утворилася. Якраз її відсутність і заважає проводити

ефективну реформаторську діяльність у країні, коли кожна реформа має логічно вписуватися в загальну стратегічну концепцію державного вдосконалення. Адже саме ідеологія (причому в найширшому значенні) – і як економічна модель, і як психологія, і як система політичних орієнтирів – є матрицею для проведення подібних реформ, оскільки відповідає на запитання про мету та методи досягнення цієї мети. Незрілість державної ідеології зумовлена рядом причин.

Однією з фундаментальних причин є те, що носій, або суб'єкт державної ідеології в Україні, залишається несформованим. У ньому немає кістяка, тобто соціально-політичної більшості (на кшталт середнього класу), що здатна цементувати суспільство в цілому. Немає й інтелектуальної еліти, яка б представляла її інтереси й могла би теоретично їх обґрунтувати. Це значною мірою пояснюється специфікою соціального структурування українського суспільства, яке перебуває на стадії трансформації, значною мірою є маргіналізованим і в якому основні соціальні групи ще не набули остаточного оформлення. Переважно не маючи інтелектуальної верхівки, вони не піднімаються до рівня теоретико-ідеологічного обґрунтування своїх корінних інтересів, а владні структури, що претендують на роль ідейних поводитирів певних груп населення, насправді не є такими, оскільки керуються переважно вузькоприватними інтересами. Розглядаючи факт перебування при владі чи здобуття влади як самоціль, що сприяє власному збагаченню, вони фактично перетворюються на окреме соціально-політичне утворення, що матеріально й ідеологічно все більше віддаляються від основної частини українського суспільства. Їх ідейні принципи стають непослідовними, завуальованими й часто зазнають змін залежно від конкретних ситуацій. Крім того, і сама влада в Україні є неоднорідною, поділеною на клани, а в гострих суперечностях між останніми інтереси держави й народу не є пріоритетними. Тому ідеологічні принципи, що проголошуються представниками різних владних кланів, які зазвичай мають партійне забарвлення, не можуть претендувати на цілісну ідеологічну систему, спроможну вийти на рівень державної ідеології.

Цікаво, що, за винятком політичних і громадсько-політичних структур крайньої правої чи крайньої лівої політичної орієнтації, переважна частина найбільш числених і впливових політичних партій чи блоків, практично не представляють чітко обґрунтованої власної ідеології. Більше того, саме їх ідеологічні позиції є досить невизначеними, розмитими, а в чомусь навіть збігаються.

Не випадково жодна політична сила не здатна запропонувати чітку стратегічну програму державного розвитку, що базується на всебічно обґрунтованих теоретичних засадах, зумовлених загальнодержавними інтересами. І навпаки, будь-які спроби тієї чи іншої політичної сили запропонувати універсальні підходи щодо стратегії розвитку української держави зустрічають категоричне їх несприйняття з боку своїх політичних опонентів і супротивників.

Висновки. Таким чином, якщо говорити про основні політичні сили, що сьогодні уособлюють владу, то вони представляють ідеологічно синтетичні утворення, оскільки складаються з представників різних соціальних груп. Принаймні в кожному з них присутні і представники олігархічних кіл (великого капіталу), і носії соціалістичних ціннісних орієнтацій, і націонал-демократи. Зрозуміло, що за таких умов важко сподіватися на створення спільних для всіх провідних суб'єктів політичних відносин в Україні ідеологічних засад розвитку української держави.

Разом з тим подібні засади мають посісти відповідне місце в державній ідеології, яку потрібно розробляти і втілювати в життя. В її основу треба закласти систему базових цінностей, серед яких пріоритетними мають бути українська суверенна, соборна, демократична, правова держави, домінування національно-державних інтересів над приватно-клановими, гармонізація міжетнічних відносин, духовна єдність як передумова формування української політичної нації й розвитку української держави.

Кожна з таких цінностей має вирішуватись через низку тактичних завдань, які повинні цілеспрямовано підтримуватись державою й забезпечуватись відповідними організаційно-управлінськими та юридично-правовими механізмами. Останні не повинні суперечити засадам партійного ідеологічного плюралізму в межах ідеології української державності, базовим юридично-правовим документам, що визначають політичну сутність української держави та регламентують спрямованість її політичної діяльності.

Визначення пріоритетних принципів розвитку української держави надасть новий імпульс процесу націо- і державотворення, покращить імідж української держави всередині та за її межами, забезпечить підґрунтя для створення юридично-правових перешкод щодо тих легітимно існуючих політичних сил, представники яких відверто виступають проти української держави як інституції, проти державної символіки, державних інтересів України, її суверенітету й цілісності, нехтують правами громадян, сприяють загостренню міжетнічних відносин, національному розколу, насаджуванню інонаціональних цінностей.

Література

1. Авдеев В. Расология. Наука о наследственных качествах людей / В. Авдеев. – 2-е изд., доп. – М. : Белые альвы, 2007. – 672 с. – Серия “Библиотека расовой мысли”.
2. Андреева О. Російські міфи про Україну / О. Андреева // Віче. – 2009. – № 12. – С. 2–5.
3. Власенко С. Повернення блудної опозиції / С. Власенко // Дзеркало тижня. – 2011. – № 24.
4. Конституція України. – К. : Преса України, 1996. – 80 с.
5. Мартыненко О.А. Детерминация и предупреждение преступности среди персонала органов внутренних дел Украины : монография [Электронный ресурс] / О.А. Мартыненко. – Х. : Изд-во ХНУВС, 2005. – Режим доступа:

[http //www.allpravo.ru/library/
doc6187p0/instrum6188.](http://www.allpravo.ru/library/doc6187p0/instrum6188)

6. Михальченко М. Українська національна ідея: підказ для політичних лідерів / М. Михальченко // Політичний менеджмент. – 2007. – Спецвипуск. – С. 12–20.

7. Нерсесянц В.С. Философия права : учебник для вузов / В.С. Нерсесянц. – М. : НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – 652 с.

8. Нерсесянц В.С. Цивилизм как русская идея / В.С. Нерсесянц // Рубежи. – 1996. – № 4. – С. 129–153.

9. Общественное сознание и внешняя политика США / [отв. ред. Ю.А. Замошкин]. – М. : Наука, 1987. – 367 с.

10. Политология : энциклопедический словарь / [общ. ред. и сост. Ю.И. Аверьянов]. – М. : Изд-во Моск. коммерч. ун-та, 1993. – 431 с.

11. Самоваров А. Нужно ли нам возвращаться в СССР? Русский проект / А. Самоваров. – М. : Яуза-пресс, 2009. – 320 с.;

12. Оранжевая мина / [С.Г. Кара-Мурза, А.А. Александров, М.А. Мурашкин и др.]. – М. : Алгоритм, 2008. – 240 с.

13. Швирков А. Про ідеологію української держави / А. Швирков // Дзеркало тижня. – 2010. – № 12 (792).

14. Aron R. Remarques sur le nouvel age ideologique / R. Aron // Contepoint. – 1973. – № 9. – P. 5–30.

Таран В.А. Державна ідеологія в контексті розвитку української державності

У статті зроблено спробу переосмислення суті феномену “державна ідеологія”, визначення її місця в діяльності держави як суб’єкта політичних відносин, обґрунтування необхідності формування державної ідеології в сучасній Україні як важливого чинника націо- і державотворення.

Ключові слова: ідеологія, державна ідеологія, національні інтереси, суб’єкт політичної діяльності, державний суверенітет, система ціннісних орієнтацій.

Таран В.А. Государственная идеология в контексте развития украинской государственности

Автором статьи сделана попытка переосмысления сущности феномена “государственная идеология”, определения её места в деятельности государства как субъекта политических отношений, обоснования необходимости формирования государственной идеологии как важной составляющей национального и государственного строительства в современной Украине.

Ключевые слова: идеология, государственная идеология, национальные интересы, субъект политической деятельности, государственный суверенитет, система ценностных ориентаций.

Taran V. State ideology in contest of development of Ukraine state

The attempt to rethink the essence of phenomenon ‘state ideology’ is made in the article. It’s place as the subject of political relations in the state activity is determined. The article is also connected with the provement of state ideology

formation necessary as the main factor of national and state formation in modern Ukraine.

Key words: *ideology, state ideology, national interests, the subject of political activity, state sovereignty, the system of value orientations.*